

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Tegn til tale

- Hvordan det brukes i barns språkutvikling

Signs of speech

- How it is used in children's linguistic development

Kandidatnummer 444.

Bacheloroppgave i barnehagelærerutdanningen

BLUBACH

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett

Institutt for språk, litteratur, matematikk og tolkning

Barnehagelærerutdanningen

Veileder: Maria-Rosa Raphaela Doublet

Innleveringsdato: 01.06.2020

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

SAMMENDRAG

I denne bacheloroppgaven vil jeg diskutere hva tegn-til-tale er og hvordan det brukes som en støtte i barns språkutvikling. Da både av personale i barnehager og ansatte i spesialpedagogisk tjeneste som pedagogisk-psykologisk tjeneste.

Hva er tegn til tale, og hvordan brukes det av barnehager og pedagogisk-psykologisk tjeneste for å bidra til barns språklige utvikling?

Nøkkelord: Språkutvikling, tegn til tale, de ansattes rolle

I begynnelsen av oppgaven forteller jeg noe om hvorfor jeg har valgt dette temaet og hvilken teori som støtter, og hører til temaet mitt. Teorien støtter problemstillingen min ved at den tar for seg tegn-til-tale som teori, hvordan barnehagen arbeider til vanlig og hvordan ansatte i pedagogisk-psykologisk tjeneste driver arbeid med barn i barnehage.

Videre beskriver jeg hvilken metode jeg benyttet og hvordan dette har påvirket oppgaven min. Jeg har brukt en kvalitativ forskningsmetode med intervju som metode, og jeg har intervjuet to objekter. En ansatt i en kommunal barnehage i Bergen kommune, og en ansatt i pedagogisk-psykologisk tjeneste i Bergen kommune. Gjennom intervjuene fikk jeg frem de to sine ulike syn på bruk av tegn-til-tale i barnehagen, både som tiltak og som en naturlig del av barnehagehverdagen. Det kommer frem at det ikke er noen rett eller gal måte å drive med slikt arbeid for barn. Men at viktigheten ligger i å være bevisst rundt barnas ulike behov, og hvilke krav barnehagen er lovpålagt å oppfylle med hensyn til barns språkutvikling.

ABSTRACT

This thesis will discuss what signs of speech are and how it is used to support children's linguistic development. It will also discuss what part the employees in both kindergarten and the special education service take in this work.

What are signs of speech and how is it used by kindergartens and the special education service as a contribution to children's linguistic development?

Keywords: Linguistic development, signs of speech, the employees role

To start this thesis I will share a few reasons as to why I chose this theme, and also how I can theoretically support the statements made concerning my theme. The theory I have chosen supports my issue in that it describes what signs of speech are, how the kindergarten run its normal, day to day work and also how the employees in the special education service normally conduct their work in kindergartens.

I describe what methods I chose to use in my thesis and how this has affected my work. I ended up using a qualitative research method, with interview as my method. I conducted two interviews, one with an employee in a municipal kindergarten in Bergen municipality and one with an employee in the special education service also in Bergen municipality. Through these interviews I became aware of how different these two employees viewed the use of signs of speech in kindergarten, both as a measure and as a natural part of the everyday-kindergarten work. I also learned that it turns out not to be a right or wrong way of conducting this type of work with children. The important thing is to be conscious of every child's individual need, and what demands the kindergarten is required to fulfil considering children's linguistic development.

FORORD

Denne bacheloroppgaven er skrevet i forbindelse med barnehagelærerutdanningen på Høgskolen på Vestlandet, campus Bergen.

Denne oppgaven vil ta for seg hvordan tegn-til-tale brukes som en ressurs i barns språkutvikling, og hvordan tegn-til-tale bidrar til språkutvikling hos barn både med og uten språkvansker. Den vil også se på hvordan eksterne instanser, spesielt i denne oppgaven er pedagogisk-psykologisk tjeneste, bruker tegn-til-tale i sitt arbeid med barn i barnehagen.

Jeg vil takke veilederen min, Maria-Rosa Raphaela Doublet, for gode tilbakemeldinger og inspirasjon til litteratur gjennom skriveprosessen. Jeg vil også takke mine gode venner og klassekamerater for gode diskusjoner og samtaler i denne perioden, og broren min Martin, for gode tilbakemeldinger underveis i skriveprosessen.

INNHALDSFORTEGNELSE

1.0 INNLEDNING	7
1.1 VALG AV TEMA	7
1.2 PROBLEMSTILLING	8
1.3 BEGREPSAVKLARING OG AVGRENŚING	8
2.0 PRESENTASJON AV TEORI	9
2.1 RAMMEPLANEN	9
2.1.0 Kommunikasjon, språk og tekst	10
2.2 ALLMENN PEDAGOGISK TILBUD	10
2.3 SPESIAL PEDAGOGISK TJENESTE	11
2.3.0 Barnehageloven	12
2.4 TEGN TIL TALE	12
2.4.0 Karlstadmodellen	13
2.4.1 Valg av tegn	14
2.4.2 Tegn til tale i bruk	14
2.5 STUDIE OM LÆRING	15
2.6 HVEM HAR BEHOV?	15
2.7 SPRÅKARBEID I BARNEHAGEN	16
2.7.0 Ulike typer språkarbeid	16
2.9 TRAS	18
3.0 METODE	20
3.1 METODEVALG	20
3.2 INTERVJU SOM METODE	21
3.3 INTERVJUGUIDE	22
3.4 UTVALG	22
3.5 TRANSKRIBERING	22
3.6 KRITIKK MOT VALGT METODE	23
3.7 ETISKE HENSYN	24
4.0 PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING	25
4.1 Opplevelser av tegn-til-tale i egen arbeidssituasjon	25
4.2 Tegn-til-tale som tiltak	28
4.3 Barnehageansattes kjennskap til tegn-til-tale	30

5.0 KONKLUSJON OG OPPSUMMERING	33
6.0 LITTERATURLISTE	36
VEDLEGG	38
<i>Vedlegg 1: Samtykkeskjema sendt til informantene</i>	38
<i>Vedlegg 2: Intervjuguide</i>	38
<i>Vedlegg 3: Transkribert tekst – intervju av ansatt i PPT</i>	38
<i>Vedlegg 4: Transkribert tekst – intervju med pedagogisk leder</i>	38

1.0 INNLEDNING

Temaet denne oppgaven vil ta for seg er tegn-til-tale i bruk av barnehager og eksterne instanser i barns språkutvikling. En studie utført i 1995 av Kate Reynolds (referert i Daniels, 2001, s.88) viste hvor fort barn lærte seg ulike tegn. Reynolds underviste tegnspråk til både barn i en førskole og voksne en universitetsklasse, og merket hvor mye mer entusiastiske barna var over å lære tegn og at de lærte fortere enn den voksne motparten. Jeg vil i denne oppgaven se på hvilken måte tegn-til-tale blir brukt, og hvordan tegn-til-tale kan påvirke barns språklige utvikling.

I løpet av mine år som student ved barnehagelærerstudiet, og som snart ferdig utdannet barnehagelærer, er det visse temaer og problemstillinger i studiet som har fanget min interesse. Jeg har alltid hatt en interesse for språk, og ikke minst hvordan vi bruker språket. Det har vært fascinerende å se hvordan barn i ulike aldre tilegner seg språk, bruker språket og hvordan barnehagen jobber med barnas språkutvikling.

1.1 VALG AV TEMA

Mitt første møte med tegn til tale var gjennom praksis, hvor barnegruppen brukte det i forbindelse med sangen de startet hver samlingsstund med, nemlig “God morgen alle sammen!”. Dette fanget umiddelbart interessen min og jeg ønsket å få vite mer om hva tegn til tale var. Jeg fant fort ut at verken denne barnehagen, eller noen av de andre praksisbarnehagene mine brukte tegn til tale bevisst¹ for å styrke barnas språk, bortsett fra et par tegn i lignende sanger. Dette er ikke nødvendigvis noe negativt og jeg hadde ingen forventning innen praksis at jeg skulle møte tegn til tale aktivt i barnehagen. Men etter flere undervisningsøkter om barns språkutvikling og hvordan barnehagen kan jobbe for å styrke barnas kompetanse innen språk og kommunikasjon, ønsket jeg å finne ut mer om ulike metoder man kan bruke for å oppnå dette. Her fant jeg tegn til tale som noe nytt, spennende og veldig interessant for meg som barnehagelærerstudent.

Jeg mener tegn-til-tale bør være på agendaen i alle norske barnehager, og en større del av den obligatoriske undervisningen på barnehagelærerstudiet. Det er stor sannsynlighet for at jeg som barnehagelærer eller pedagogisk leder på en avdeling møter barn som har behov for

---

¹ Bevisst brukes her om at det ikke tar utgangspunkt i pedagogisk-didaktiske planer

alternative kommunikasjonsformer utover det verbale språket, og da ønsker jeg å stille forberedt og kunnskapsrik. Det blir en del av min jobb å tilrettelegge det pedagogiske arbeidet på avdelingen til disse barnas behov og krav.

1.2 PROBLEMSTILLING

Min problemstilling er

”Hva er tegn til tale, og hvordan brukes det av barnehager og pedagogisk-psykologisk tjeneste for å bidra til barns språklige utvikling?”.

1.3 BEGREPSAVKLARING OG AVGRENSING

Jeg vil i denne delen forklare noen av hovedbegrepene som går igjen i teksten min, og avgrense oppgaven i forhold til problemstillingen min.

BEGREPSAVKLARING

Med *tegn-til-tale* har jeg valgt å ta utgangspunkt i begrepsforklaringen til Nina Braadland (2001, s.21). ”En meget forenklet form for tegnkommunikasjon, med bruk av ett, kanskje to tegn i hver setning.”

Med *tiltak* menes i denne oppgaven prosesser og prosedyrer som settes i verk rundt et barn, etter en sakkyndig vurdering av vedtaksmyndigheter og eksterne instanser. Et tiltak kan da være at barnet får tildelt en viss mengde timer med spesialpedagog/musikkpedagog/logoped gjennom et år for å bedre utvikling på ulike områder.

Begrepet *språkvansker* menes her om vansker med både talen og språket, avgrenset til spesifikke språkvansker som fører til at man av ulike grunner ikke har en normal tale- og språkfunksjon. Sekundære språkvansker trenger gjerne opptil flere tilnæringsmetoder som ikke nevnes i denne oppgaven.

Med *språkutvikling* siktes det her til barns utvikling av språket som en grunnleggende ferdighet. Alle stadier i språkutviklingen, med fokus på utviklingen av barnets morsmål.

AVGRENSING AV OPPGAVEN

Problemstillingen denne oppgaven er basert på inneholder to delspørsmål. Det første spørsmålet er hva tegn-til-tale er og hvordan det kan forklares. Det andre er hvordan dette blir brukt av ansatte i barnehager og eksterne instanser som pedagogisk-psykologisk tjeneste.

Denne oppgaven kommer til å ta for seg barns språkutvikling på det generelle, og vil ikke gå i dybden på barns språkutvikling hos barn med flerkulturell bakgrunn, syndrom eller funksjonsnedsettelse, da dette ikke er relevant i forhold til valgt problemstilling. Dette er også et valg som er gjort for å unngå at oppgaven blir for vid, og at den heller snevrer seg inn rundt det problemstillingen spør om.

All informasjon om eksterne instanser i denne oppgaven har opphav fra Bergen kommune, og beskriver ikke hvordan eksterne instanser i andre kommuner arbeider.

2.0 PRESENTASJON AV TEORI

2.1 RAMMEPLANEN

Rammeplanen for barnehagene² (2017) er et dokument alle barnehager i Norge til enhver tid skal forholde seg til. Den er lovfestet i barnehageloven og tydeliggjør barnehagens innhold og oppgaver. Jeg ble introdusert for rammeplanen første studieåret og hadde før dette aldri hørt

---

² Heretter skrevet som rammeplanen

om den. Det ble tidlig gjort klart for meg at alt som gjennomføres på alle ledd i barnehagen, står skrevet i rammeplanen. Alt fra styrers rolle til barnehagens digitale praksis er tydelig skrevet her. Den er også svært relevant i forhold til barn og språk, da den omfatter fagområdet kommunikasjon, språk og tekst, og hvordan barnehagen skal fremme kommunikasjon og språk for barn.

2.1.0 Kommunikasjon, språk og tekst

Hovedinnholdet i dette fagområdet er at barna skal få lære å bruke språket gjennom samhandling med andre barn og voksne. Dette omfatter alt fra å uttrykke seg til å utforske og gjøre seg erfaringer med språket

For hvert fagområde i rammeplanen er det et eget avsnitt hvor det er listet opp hva personalet skal gjøre alt etter hvilket fagområde det er snakk om. For kommunikasjon, språk og tekst skal personalet blant annet ”skape et variert språkmiljø, inkludere alle barna i språkstimulerende aktiviteter og synliggjøre språklig og kulturelt mangfold” med mer (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.48).

2.2 ALLMENN PEDAGOGISK TILBUD

Det er også et eget punkt i rammeplanen for barn som trenger ekstra støtte i barnehagehverdagen. Her står det at det allmennpedagogiske tilbudet skal tilpasses alle barnas behov og forutsetninger, også når det gjelder de barna som trenger litt ekstra (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.40). Begrepet ”allmennpedagogisk” brukes her om det pedagogiske arbeidet barnehagen stiller med, og ikke det som kommer utenom, fra eksterne instanser som spesialpedagoger, musikkpedagoger og så videre.

Om et barns behov ikke kan dekkes utelukkende av det barnehagen kan tilby, skal barnehagen informere foreldrene om at de har rett til å kreve en sakkyndig vurdering av barnet. En slik sakkyndig vurdering står beskrevet i opplæringsloven § 5-3 (1998) og viser til ulike punkter som skal vurderes. Disse punktene går ut på elevens/barnets utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, lærevansker og andre særlige forhold som er viktige for opplæringen, realistiske opplæringsmål, om det ordinære opplæringstilbudet er tilstrekkelig for eleven/barnet og hvilken opplæring som gir et forsvarlig opplæringstilbud.

Dersom denne vurderingen blir vedtatt av vedtaksmyndighetene kan dette føre til at barnet får spesialpedagogisk hjelp i tillegg til det allmennpedagogiske. Men barnehagen er fortsatt

pliktig til å involvere disse barna i barnegruppen og den vanlige barnehagehverdagen, og kan ikke fullstendig lene seg på det spesialpedagogiske tilbudet (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.40).

2.3 SPESIALPEDAGOGISK TJENESTE

Ettersom jeg har intervjuet et ansatt i pedagogisk-psykologisk tjeneste i Bergen kommune føler jeg det er relevant og skrive noe om hva dette er og hvordan de arbeider. Jeg kommer til å fokusere på den pedagogisk-psykologiske tjenesten³ i Bergen, da oppgaven min er avgrenset til dette området.

På Bergen kommune sin egen nettside står det at de har organisert tjenesten ”spesialtiltak for førskolebarn og pedagogisk-psykologisk tjeneste”, i fire PPT sentre: PPS Nord, PPS Sentrum, PPS Vest og PPS Sør.

PPT jobber ikke bare med mennesker i barnehagealder. De jobber med både barn, elever og voksne med behov for spesialpedagogisk hjelp i barnehage eller spesialundervisning i skole. Målet er å gi et inkluderende, likeverdig og tilpasset tilbud til alle (Bergen kommune, 26.04.20).

De tilbyr også lavterskeltilbud for barnehager, noe som innebærer at barnehager kan få rask og relevant hjelp til spesialpedagogiske problemstillinger. Dette tilbudet er ment å være lett tilgjengelig, noe som betyr at man kan henvende seg til avdelingen uten henvisning og saksbehandling på forhånd. Målet med dette tilbudet er å øke kompetansen til de ansatte og utvikle barnehagene (Bergen kommune, 26.05.20).

PPT jobber under 3 ulike lovverk: barnehageloven § 19a, forvaltningsloven og opplæringsloven § 5-6.

- Opplæringsloven § 5-6 (1998) sier at hver kommune og fylkeskommune skal ha en pedagogisk-psykologisk tjeneste, og at denne kan organiseres i samarbeid med andre kommuner eller med fylkeskommunen. Målet med denne tjenesten er å hjelpe skolen (da også barnehagen) med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling som kan bidra til god tilrettelagt undervisning og opplæring for elever/barn med særlige behov.

---

³ Heretter skrevet som PPT

- Barnehageloven § 19 a vil jeg forklare i avsnittet under som omhandler barn med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK).
- Forvaltningsloven (1967) er lover offentlige myndigheter må forholde seg til når de skal behandle saker, også kalt saksbehandlingsregler. Disse opprettholder vår rett til forsvarlig og riktig behandling av saker av offentlige myndigheter.

2.3.0 Barnehageloven

Det står også en del om hvilke rettigheter barn som trenger ekstra støtte har i barnehageloven. Her er det spesielt to paragrafer jeg ønsker å trekke frem, som omhandler barns rett til spesialpedagogisk hjelp og barn med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK). Tegn til tale havner innenfor disse paragrafene.

I barnehageloven (2006, § 19 a) står det at alle barn under opplæringspliktig alder⁴ har rett på spesialpedagogisk hjelp dersom de har behov for det, uavhengig om de går i barnehage. Formålet er å kunne gi barnet tidlig hjelp og støtte i utvikling og læring av for eksempel språklige og sosiale ferdigheter.

Det står også i barnehageloven (2006, § 19 i) at barn som helt eller delvis mangler funksjonell tale og har behov for ASK skal få bruke egnede kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmidler i barnehagen. Dette bygger på det som står i barnehageloven (2006, § 19 a) om rett til spesialpedagogisk støtte, i dette tilfellet rett til opplæring i bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon.

Det disse to paragrafene sammen tilsier er at alle barn som har behov for det skal få spesialpedagogisk støtte, og opplæring i for eksempel tegn til tale for å kunne kommunisere med barn og voksne rundt seg. Dette er lovfestet og det er forventet at barnehagene skal følge dette i samråd med foreldre og PPT.

2.4 TEGN TIL TALE

Så hva er tegn til tale og hvordan bruker man det? Tegn til tale er enkelt beskrevet som en forenklet form for kommunikasjon med bruk av få tegn, gjerne bare ett eller to tegn i hver setning (Braadland, 2005, s.21). Det er ikke det samme som tegnspråk, som faktisk er regnet som et eget språk. Teknisk sett blir det regnet som et minoritetsspråk, da det bare er døve eller

---

⁴ Barn i skolealder

sterkt tunghørte som kan helheten av det (Braadland, 2005, s.21). Tegnspråk, også kalt norsk tegnspråk, brukes av personer som er døve eller sterkt tunghørte og av denne grunn ikke kan kommunisere med ord. Tegnspråk er ikke noe allmennheten⁵ går rundt og kan uten videre, det er heller ikke et språk som undervises på skolen.

Tegn til tale skiller seg her fra tegnspråk da det er mye mer tilgjengelig for allmennheten, og mange bruker daglig tegn som er vanlige i tegn til tale. Når vi peker på oss selv og påpeker at vi mener “jeg” bruker vi et slikt tegn. Det samme gjelder når vi peker på andre og påpeker “du”. Tegn til tale skiller seg også fra tegnspråk ved at man bruker tegn for å forsterke talen, ikke for å erstatte den.

Det skal også nevnes at tegn til tale blir av mange brukt som et midlertidig hjelpemiddel frem til de mestrer talespråket (Braadland, 2005, s.86). I hvilken grad et barn i barnehagen har behov for et slikt midlertidig hjelpemiddel spiller en rolle i hvor lenge en skal opprettholde dette arbeidet, og i hvor stor grad det skal påvirke barnehagehverdagen til barnet eller barna.

2.4.0 Karlstadmodellen

De som er kjent med og bruker tegn til tale i dag kjenner det sannsynligvis gjennom den svenske språkforskeren Iréne Johansson og hennes modell, ”Karlstadmodellen”. Denne modellen kom til som et pedagogisk språkopplæringsprogram rettet mot barn med Downs syndrom, men som det har vist seg at passer alle barn, uansett utviklingsgrad (Fjæran-Granum, 2006, s.9).

Karlstadmodellen baserer seg på hvordan barn lærer, og kombinerer tegn og språk (Sansetap, 2012). Som tidligere nevnt var denne modellen først og fremst rettet mot barn med Downs syndrom, på bakgrunn av kunnskap om hvordan hjernen vår fungerer. Enkelt forklart er det talemotoriske senteret i hjernen plassert slik at det overlapper med den delen av hjernen som styrer håndmotorikk (Fjæran-Granum, 2006, s.9).

Karlstadmodellen er ikke en “metode”, men heller en modell for hvordan man kan arbeide. Den bygger på tanken om at alle skal ha muligheten til å lære, utvikle og bruke språk. Den tar utgangspunkt i at barnet gjennom ulike nivåer skal gå fra å være bevisst i egen kommunikasjon til å kunne utvikle lese- og skriveferdigheter (Sansetap, 2012).

---

⁵ Mennesker uten behov for tegnspråk i sitt daglige liv

2.4.1 Valg av tegn

Hvilke tegn en velger å bruke i arbeid med barns språkutvikling har mye å si for om en lykkes. Det viktigste å huske på er at barnets behov må være utgangspunkt for valg av tegnene, men når alt kommer til alt er det de voksne som velger tegnene (Braadland, 2005, s.40).

Før man setter i gang med arbeidet er det viktig at den voksne som skal introdusere barnet for tegnene, kjenner barnet. Det er mange ulike tegn å velge mellom, og i begynnelsen bør man velge tegn som er meningsfulle for barnet og de som skal bruke tegnene sammen med barnet. Nina Braadland (2005, s.41) har delt talespråkets ord i tre grupper, hvor man innen disse gruppene kan velge tegn å bruke. På denne måten blir det variasjon i tegnene og man ser hvor det er behov for visse tegn. Disse gruppene er: *beskrivende ord*, *ord for handlinger og samspill* og *sosiale ord*.

Ved å velge tegn fra disse tre gruppene, og ved å anvende dem ved ulike anledninger, kan dette være med på å utvikle barnets omfang av begreper og evnen til å bruke de ulike tegnene i forskjellige situasjoner. Det gjør det også lettere for barnet å finne de tegnene det er komfortabelt med, og ser nytten av (Braadland, 2005, s.42).

2.4.2 Tegn til tale i bruk

Når en skal lære tegn til tale er det naturlig at dette er en prosess som foregår over lengre tid. På samme måte som man bruker tid når man skal lære seg et nytt språk eller en aktivitet. Braadland (2005, s.38) har delt denne prosessen inn i fire faser: oppstartsfasen, overgangsfasen, oppfølgingsfasen og opphørsfasen. Gjennom alle disse fasene er det viktig å tenke på hvilke tegn som skal velges og i hvilke situasjoner de skal brukes.

- Oppstartsfasen er ganske enkelt den perioden fra man bestemmer seg for å begynne arbeidet med tegn til tale, til man faktisk er i gang med det
- Fasen som følger etter dette er overgangsfasen. Her fortsetter man fra den tidligere fasen hvor arbeidet er satt i gang og varer til barnet eller barna man arbeider med gjør sine første tegn
- Neste fase er oppfølgingsfasen, og her tar man ganske enkelt i bruk flere og flere, nye tegn
- Den siste fasen som er opphørsfasen oppstår når man slutter av med tegn til tale (Braadland, 2005, s.38).

2.5 STUDIE OM LÆRING

Å lære tegn til tale kan være krevende, spesielt om det foregår over en lengre periode. Daniels (2001, s.120) skriver om den første vitenskapelige studien som så på sammenhengen mellom tegnspråk og lagring i hjernen. Denne studien ble gjennomført av Hoemann i 1978 og han konkluderte med at en "hjernelagrings-bank" lagret håndalfabetet⁶ og tegnspråket, mens en annen "hjernelagrings-bank" lagret det engelske alfabetet og det engelske verbale språket (Daniels, 2001, s.121).

Ser vi denne studien i sammenligning med studien bak "Karlstadmodellen", hvor det ble brukt kunnskap om at det talemotoriske senteret i hjernen overlapper med den delen av hjernen som styrer håndmotorikk ser vi at det er en sammenheng mellom det verbale språket, og tegnene brukt sammen med språket. Det å ha kunnskap om språk utover det verbale blir da en ressurs i språklæringen.

2.6 HVEM HAR BEHOV?

Som jeg tidligere har skrevet ble "Karlstadmodellen" opprinnelig opprettet som et språkopplæringsprogram rettet mot barn med Downs syndrom. Men det viste seg i ettertid at det var like effektivt for alle barn, uansett funksjonsnivå. Jeg har også skrevet om det allmennpedagogiske arbeidet som foregår i barnehagen, og at barn som ikke får sine behov dekket av dette har rett på sakkyndig vurdering. Dette kan da føre til at barnet får spesialpedagogisk støtte i tillegg til det allmennpedagogiske tilbudet. Det som er mest gunstig for barnehagelæreren er at barnet får de språklige behovene dekket av det allmennpedagogiske tilbudet og ikke trenger støtte fra eksterne instanser. Dette kan være gjennom å innføre tiltak som gjennomføres av alle de voksne på avdelingen, ovenfor alle barna. For eksempel ved å innføre tegn til tale som noe alle barna på avdelingen lærer.

Men om et barn har behov for ekstra støtte blir dette som sagt vurdert gjennom en sakkyndig vurdering gjort av en ekstern instans som PPT. Dette gjorde jeg rede for i det tidligere kapitlet som omhandlet spesialpedagogisk tjeneste og hvordan de arbeider (se s.11).

---

⁶ En håndposisjon for hver bokstav i det engelske alfabetet

Men om vi ser bort ifra denne sakkyndige vurderingen gjort av eksterne instanser er det de ansatte i barnehagens ansvar å sørge for at alle barnas behov blir dekket av det allmennpedagogiske tilbudet. Det som blir relevant for denne oppgaven å snakke om er det grunnleggende språkarbeidet som skjer i barnehagen og hvordan dette rettes mot barns språkutvikling.

2.7 SPRÅKARBEID I BARNEHAGEN

Hvordan ulike barnehager arbeider med språk styres i stor grad av barnehagens forståelse for hva som er god læring og viktig for barn å lære. Det som uansett alltid bør ligge til grunn for alt språkarbeid er barnas utbytte av det arbeidet som tilbys (Giæver, 2015, s.111).

Personalet spiller en stor rolle i hvilket utbytte barna får gjennom arbeid med språk. De bør være tilstede og støtte barna når de utforsker og bruker språket i samtale med andre barn og voksne. Å være en slik tilstedeværende og støttende voksen i møte med barn som bruker språk, krever at en er bevisst og opplyst om hvordan en skal møte disse barna (Giæver, 2015, s.113). Dette kan en oppnå ved at personalgruppen jevnlig prater om hvordan en kan støtte barn i samtale med andre barn, og hvordan en skal gå frem i veiledning av barn som sliter når de skal kommunisere. Å være bevisst på hvordan en selv opptrer i slike situasjoner gjør at en lærer og vokser som pedagog og barnehageansatt. Skal man alltid steppe inn og hjelpe barn som ”stutrer” med setninger, eller barn som lærer norsk og skal bruke dette i samtale? Når er det mest hensiktsmessig å gi denne hjelpen og støtten, og når skal man la barna finne dette ut selv eller seg i mellom? Dette er viktige punkter å tenke på når man driver språkarbeid med barn i barnehage.

2.7.0 Ulike typer språkarbeid

Som tidligere nevnt blir språkarbeidet i hver barnehage påvirket av hva hver enkelt barnehage ser som viktig i barns språklæring og utvikling. Men noe som generelt over er vanlige metoder å bruke i språkarbeid er organiserte aktiviteter som samlingsstunder og språkgrupper (Giæver, 2015, s.126). Jeg vil kort forklare hvordan disse er strukturert og hva de vanligvis inneholder med fokus på språkarbeid.

Samlingsstunder er en viktig arena for barns språkutvikling da den gir barn en følelse av tilhørighet og del av et fellesskap. De brukes ofte av pedagoger til å presentere eller repetere noe som skal arbeides med eller prates om. Dette er også en god arena hvor en kan bruke eller

jobbe videre med tegn-til-tale. Man kan repetere tegn man tidligere har lært, eller lære nye tegn (Giæver, 2015, s.126). Om man har observert at barna denne uken for eksempel er svært opptatte av sommerfugler eller snømenn kan man trekke dette inn i samlingsstunden ved å lære tegnet for sommerfugl, snø eller annet som er relevant. På denne måten får man også med barns medvirkning som gir barna mulighet til å delta i barnehagens daglige virksomhet, og barna får være med på og planlegge og vurdere det pedagogiske arbeidet i barnehagen (Gunnestad, 2016, s.63).

Språkgrupper er arbeid med språk i mindre grupper utenfor avdelingen. Denne strukturen av mindre grupper gir barna større mulighet for å delta i språklige aktiviteter som lesestunder, samtaler, rollespill eller lek for å nevne noen. Det som regnes som den beste kombinasjonen av barn i slike språkgrupper er barn som er på samme språklige nivå, ofte når det er snakk om flerspråklige barn som lærer norsk som andrespråk. Andre ganger blir barnegruppene satt sammen av barn som kan virke som gode språkmodeller for hverandre (Giæver, 2015, s.129). Det kan være enklere å drive arbeid med tegn-til-tale i slike små, begrensede grupper. Da det gjerne blir lettere for barn som føler seg usikre på utøvelse av tegnene til å gjøre dette mer fritt, og potensielt bli tryggere på egen bruk av tegn. Man kan også her repetere tegn man tidligere har lært, gjerne gjennom en ”velkommensang” eller ved å bruke tegn når man forteller et eventyr eller leser fra en bok.

2.8 SPRÅKVANSKER

Når jeg nå har beskrevet hva tegn til tale er og hvordan det brukes, føler jeg det er relevant for oppgaven å også beskrive hva språkvansker er og hvordan de ofte opptrer hos barn.

Språkvansker deles i to; språkvansker og talevansker. Skillet mellom disse er at talevanskene er knyttet til talen, som artikulasjonsvansker, stemmevansker og stamming. Mens språkvansker går på vansker med innholdet i språket som ekspressive vansker, pragmatiske vansker og forståelsesproblemer.

Det skilles også mellom sekundære- og spesifikke språkvansker. Forskjellen her er at sekundære språkvansker er vansker forbundet med diagnoser som funksjonsnedsettelse eller syndromer. Spesifikke språkvansker er vansker som ikke kan knyttes til barnets funksjonsnivå og/eller ulike syndrom (Høigård, 2016, s.219).

Men selv om et barn viser tegn til en eller flere av disse vanskene, betyr det ikke nødvendigvis at barnet har en tale- eller språkvanske. Dette kan være alt fra forenklingsstrategier, ved at de utelater en lyd, erstatter den med en annen lyd eller legger til/bytter om på lydene (Høigård, 2016, s.125). Dette ses ikke på som en språkvanske da de fleste barn har disse ferdighetene på plass mot slutten av 6-års alderen (Høigård, 2016, s.129).

Om man derimot er bekymret for et barns normale språkutvikling har Statped (2019) lagt frem ulike kjennetegn man kan se hos små barn som har eller kan utvikle spesifikke språkvansker. Spedbarn som er stille, 3-åringer som ikke produserer tre ord eller mer i sine språklige uttrykk, 4-5 åringer som er vanskelige å forstå og som bruker lite ordbøyning er noen eksempler de kommer med.

Alle barn er forskjellige og om et barn viser et eller flere av disse tegnene trenger det ikke bety at barnet definitivt har en spesifikk språkvanske. Det kan da heller være gunstig og observere dette barnet litt nærmere rundt språkbruk og språkutvikling. Som en del av dette vil jeg i neste kapittel trekke inn observasjon og kartlegging som verktøy i arbeidet med å skille språkvansker fra normal språkutvikling.

2.9 TRAS

I løpet av studiet har vi lært mye om observasjon, observasjonsmetoder, kartlegging og kartleggingsverktøy. I rammeplanen (2017, s.24) står det at personalet skal ”følge med på barnas kommunikasjon og språk og fange opp og støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklig aktive, eller som har sen språkutvikling”. Dette kan gjøres gjennom daglige observasjoner, praksisfortellinger fra de ansatte eller gjennom kartlegging.

Det er naturlig for meg å trekke inn bruken av TRAS da dette er et kartleggingsverktøy som brukes til å observere språk i daglige samspill til barn i alderen 2-5 år. TRAS står for ”*tidlig registrering av språk i daglig samspill*” og er et systematisk kartleggingsverktøy (Selås & Gujord, 2017, s.159).

TRAS er delt inn i åtte språkområder:

- Ordproduksjon
- Setningsproduksjon
- Samspill

- Kommunikasjon
- Oppmerksomhet
- Språkforståelse
- Språklig bevissthet
- Uttale

I 2014 innførte Bergen kommune at alle de kommunale barnehagene skulle bruke TRAS til å kartlegge alle barna. Dette ble gjort for å ”øke barnehagepersonalets kompetanse om barns generelle utvikling og barns spesifikke språkutvikling” (Bergen kommune, 2015, s.3).

Følger man denne kartleggingen av hvert barn gjennom hele barnehagetiden, får man et utfyllt bilde på barnets språklige utvikling. Det kan også gjøre det lettere å gjenkjenne de områdene innen språkutvikling barnet ikke mestrer, eller trenger ekstra hjelp for å oppnå mestring innen. Vi kan alle ha dårlige dager, så det er viktig å ikke basere kartleggingen på enkeltepisoder eller enkeltstående observasjoner. Gjør vi dette over tid vil vi få et større, mer utfyllende bilde av barnets utvikling (Espenakk, Frost, Færevaaag, Horn, Løge, Solheim, Wagner, 2011, s.12). Denne type kartlegging støttes av Vygotskys sosiokulturelle læringssyn. Et sosiokulturelt læringssyn baserer seg på at all læring foregår i sosiale kontekster, i interaksjon mellom mennesker og redskaper (Digital didaktikk, 2020).

3.0 METODE

Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for valgt metode, intervjuformen jeg gjennomførte og valget av informanter. Deretter skal jeg forklare hvordan arbeidet med bearbeiding og transkribering foregikk før jeg til slutt sier noe om kritikk til metodevalget mitt og etiske hensyn som følger et slikt arbeid.

Johannesen, Tufte og Christoffersen (referert i Bergsland & Jæger, 2018, s.66) beskriver vitenskapelig metode som fremgangsmåter eller ”teknikker” for å gi svar på ulike spørsmål knyttet til forskning. Å samle inn, analysere og tolke data er en viktig del av empirisk forskning. Empiri er kort forklart data, den kunnskapen man har hentet inn ved å gjennomføre systematiske observasjoner eller undersøkelser (Malt & Tranøy, 2018).

Ved å bruke en vitenskapelig metode i bacheloroppgaven min, legitimerer jeg den empirien og teorien jeg beskriver og fortolker. Det blir et hjelpemiddel til å fremheve de fremgangsmåtene som begrunner at kunnskapen jeg bruker i oppgaven er troverdig, relevant og setter den i en sosial sammenheng (Bergsland & Jæger, 2018, s.27).

3.1 METODEVALG

Det finnes mange ulike metoder for vitenskapelig forskning, men det er hovedsakelig to ulike former: *kvalitativ* og *kvantitativ metode*. Jeg har til min bacheloroppgave valgt å bruke kvalitativ metode, da jeg følte dette var mest hensiktsmessig for meg og min oppgave.

Kvantitativ forskning: Det som kan måles eller på andre måter formuleres som tall i en statistikk (Dalland, 2013, s.82). Er ofte brukt i spørreundersøkelser hvor det er mange objekter, for eksempel på landsbasis eller i grupper; kommuner, elever på videregående osv. Disse resultatene blir ofte fremstilt som statistiske fremstillinger i grafer, tabeller eller prosenter (Bergsland & Jæger, 2018, s.68-69).

Kvalitativ forskning: Har mange ulike innsamlingsmetoder, blant annet intervju, observasjon, prosjekter, analyser av dokumenter, bilder, videoopptak og samtaler. Det er en

tilnærming som bidrar til å oppnå forståelse av sosiale fenomener (Bergsland & Jæger, 2018, s.67)

Denne forskningsmetoden passet godt til min oppgave, da jeg ønsket å innhente informasjon fra mennesker som er interessert i, og bruker tegn til tale daglig i sitt arbeid. Ved å gjennomføre intervju av disse individene vil jeg få et innblikk i deres arbeidshverdag og deres tanker rundt tegn til tale i bruk i norske barnehager i 2020. Kvalitativ metode baserer seg på et subjekt-subjekt-forhold mellom den som forsker og den som er informant. Gjennom dette påvirker både forsker og informant forskningsprosessen (Bergsland & Jæger, 2018, s.66). Jeg har formulert spørsmålene i intervjuet etter hva jeg ønsker å finne ut av, og det er igjen påvirket av mine egne refleksjoner, erfaringer og interesser. Mine spørsmål blir besvart av et individ som forhåpentligvis deler noen av de samme interesser og refleksjoner som fører til at empirien blir knyttet til oppgaveformuleringen og problemstillingen min.

3.2 INTERVJU SOM METODE

Jeg valgte intervju fordi jeg hadde mange *hva, hvorfor og hvordan*-spørsmål som jeg ønsket å besvare. Litt av bakgrunnen er også at tegn til tale ikke er så mye beskrevet i rammeplaner, prosedyrer eller kommunale styringsdokumenter, noe som satte meg i en situasjon hvor kunnskap om tegn til tale i bruk måtte komme fra mennesker som faktisk bruker det daglig i sitt arbeid. Jeg endte opp med å bruke en metode som kalles semistrukturert, eller delvis strukturert intervju, da jeg utarbeidet en intervjuguide i forkant som ble brukt som et utgangspunkt for intervjuet (Christoffersen & Johannessen, 2012, s.79).

Dalland (2013, s.155) forklarer formålet med å bruke intervju som å tolke meningen med sentrale temaer i intervjupersonens livsverden. Intervjueren registrerer og tolker meningen med det som blir sagt, og måten det blir sagt på. Ut fra dette ser vi at når man bruker intervju som metode får man mer enn bare svar på spørsmålene man stiller. Man får en forståelse for hva intervjupersonen mener og føler rundt det som blir spurt, og man kan lettere la det bli en samtale hvor man overfører kunnskaper og erfaringer.

3.3 INTERVJUGUIDE

Jeg utarbeidet en intervjuguide i god tid før intervjuene, som fungerte som en skisse for det jeg ønsket svar på. Intervjuguiden fungerte i større grad som en huskeliste for ting jeg ønsker å komme inn på, enn faktiske spørsmål jeg ønsket svar på (Postholm & Jacobsen, 2011, s.78).

Det at jeg har valgt en kvalitativ metode med intervju som verktøy gjorde at jeg måtte formulere spørsmålene slik at intervjupersonen kunne svare med sine egne ord. Jeg gjorde dette med å stille åpne spørsmål, samt ved å stille utfyllende spørsmål (Dalland, 2013, s 156). Når jeg hørte intervjupersonen svare noe det var relevant å høre mer om, stilte jeg spørsmål som ”På hvilken måte.....” eller ”Hvordan påvirker dette.....”. På denne måten fikk intervjuobjektet mulighet til å fortelle utdypende om sin virkelighet og sitt felt, med egne erfaringer og opplevelser i spissen. Dette gjorde også at jeg fikk mer utdypende svar på spørsmålene jeg hadde forberedt i intervjuguiden.

3.4 UTVALG

Når jeg skulle finne personer å intervju til bacheloroppgaven min, gjorde jeg et strategisk valg. Det betyr at jeg på forhånd valgte ut hvilke kvalifikasjoner eller egenskaper personene måtte ha, før jeg begynte å lete (Dalland, 2013, s. 163). Jeg ønsket å intervju en pedagogisk leder i en barnehage, og en ansatt som arbeider innen PPT eller som arbeider med spesialpedagogisk arbeid i barnehager i kommunen. Jeg fikk kontakt med den pedagogiske lederen gjennom en klassekamerat som hadde kjennskap til at denne barnehagen aktivt drev med tegn til tale. Jeg sendte personen en mail og lurte på om den var interessert i et intervju. Den ansatte i PPT kom jeg i kontakt med ved at jeg sendte mail til alle avdelinger i kommunen som hadde relasjon til barnehager og stilte spørsmål om noen ønsket å stille til intervju om tegn til tale. Jeg ble etter hvert kontaktet av noen i kommunen som kunne sende meg i riktig retning.

Jeg kommer ikke til å gå inn på hvilken barnehage og hvilken kommunal avdeling mine intervjuobjekter arbeider i, med hensyn til deres anonymitet og min taushetsplikt.

3.5 TRANSKRIBERING

Intervjuene mine ble gjennomført over telefon, noe som gjorde transkriberingen relativt enkel for min del. Transkribering betyr å skrive ned ord for ord det som blir sagt (Dalland, 2013, s.

179). Etersom jeg intervjuet begge mine objekter over telefon ble dette en enkel sak. Jeg brukte hodetelefoner noe som frigjorde hendene mine til å skrive det som ble sagt mens de pratet. Dette gjorde også at jeg ble mer oppmerksom på det personene svarte og ga meg ideer til spørsmål som kunne utdype det som ble svart. Det var heller ikke behov for å særlig bearbeide teksten i etterkant, da jeg ikke hadde noe fast som ansiktsuttrykk eller gester å feste til svarene.

3.6 KRITIKK MOT VALGT METODE

Busch (2019, s.61) trekker frem tre forhold som må diskuteres for å evaluere det metodiske arbeidet: *reliabilitet*, *validitet* og *generalisering*. Dette er begreper som vanligvis brukes innen kvantitativ forskning, så ved å anvende de innen kvalitativ forskning får de en litt annen betydning. Vi kan heller kalle de troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet. Er det jeg har kommet frem til troverdig for leseren, kan leseren bekrefte det jeg har skrevet ved å lese teksten og kan teksten overføres til for eksempel et skriv for ansatte i barnehagen? Dette er spørsmål jeg må ta stilling til når jeg nå skal avdekke om metoden jeg valgte gagnet meg eller ikke.

Det første jeg vil trekke frem er at gjennom å bruke intervju som metode ble det noe begrenset hvem og hvor mange informanter jeg kunne ha. Hadde jeg valgt å kjøre en spørreundersøkelse ville jeg nådd flere og dermed fått en bredere forståelse for hvordan ulike barnehager og avdelinger i kommunen arbeider med tegn til tale. Dette hadde også gjort oppgaven min mer overførbar, i den forstand at desto flere barnehager som hadde deltatt jo flere svar hadde jeg fått som flere lesere kunne relatert til. Å bare ha én informant fra barnehagesektoren snevrer interesseområdet betydelig.

Det var heller ikke optimalt å ha intervjuene per telefon, da jeg mistet mye av inntrykkene man sitter igjen med etter et ansikt-til-ansikt møte med et annet menneske.

Men det at jeg valgte intervju som metode gjorde at svarene jeg fikk fra informantene mine er legitime og faktisk opplevde hendelser. Dette gjør empirien min mer troverdig og bekreftbare for leseren. Selv om jeg har få informanter, er de fra arbeidssektoren oppgaven min er rettet mot, altså ansatte i barnehage/personer som arbeider med barn.

Intervjuene hadde nok også hatt en lengre varighet hadde de vært ansikt-til-ansikt. Ved å ta det over telefon gjorde nok at jeg gikk glipp av noe informasjon. Jeg har reflektert over

hvorvidt jeg burde spurt om å få komme på besøk i barnehagen informanten min arbeider i, for å observere hvordan arbeidet foregår i praksis, men dette hadde vært vanskelig med tanke på situasjonen per dags dato (covid-19).

3.7 ETISKE HENSYN

Det jeg vil ta opp i forbindelse med etiske hensyn er personopplysningsloven. I forbindelse med min metode måtte jeg melde oppgaven min til NSD (norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste). Dette fordi jeg skulle håndtere personopplysninger som gjaldt navn og arbeidssted. Før intervjuene fant sted måtte intervjuobjektene mine skrive under på informert samtykke⁷. Informert samtykke betyr at den som intervjues er informert om intervjuets formål, at det er frivillig å delta og at personen kan trekke seg og svarene sine på hvilket som helst tidspunkt (Bergsland & Jæger, 2018, s.83).

Annet som var spesifisert var at alt materiale ville bli slettet når prosjektet er ferdigstilt. Dette gjelder da dokumenter som inneholder personopplysninger og eventuelle taleopptak.

Når det gjelder etiske hensyn i en bacheloroppgave mener jeg det er viktig å være oppmerksom på at man faktisk overholder det som står spesifisert i personopplysningsloven. Man skal ta det seriøst og tenke at oppgaven gjelder mer enn bare en selv. De som eventuelt skulle lese oppgaven senere skal ikke få noe mer informasjon enn den man med vilje har delt.

---

⁷ Se vedlegg 1

4.0 PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING

Jeg vil i dette kapittelet presentere mine funn og drøfte dem i lys av teorien jeg har valgt å fokusere på. Dette vil jeg gjøre i ett og samme kapittel for å gjøre det oversiktlig for leseren, og for å unngå å gjenta meg selv over flere kapitler (Kibsgaard & Sæther, 2014, s.16).

Jeg vil først presentere mine funn i lys av hovedpunktene i intervjuguiden⁸, og etter dette vil jeg drøfte. Drøftingen av funnene vil jeg gjøre med problemstillingen min i fokus.

Hovedpunktene i intervjuguiden blir da:

- Opplevelser av tegn-til-tale i egen arbeidssituasjon
- Tanker om tegn-til-tale som tiltak for barn med språkvansker
- Barnehageansattes kjennskap til tegn-til-tale

Problemstilling: ”Hva er tegn til tale, og hvordan brukes det av barnehager og pedagogisk-psykologisk tjeneste for å bidra til barns språklige utvikling?”.

4.1 Opplevelser av tegn-til-tale i egen arbeidssituasjon

Etttersom jeg intervjuet to personer med svært ulik arbeidshverdag og arbeidssituasjon, fikk jeg ganske så ulike svar på spørsmålene mine. Dette ga meg to ulike perspektiv å se hvordan tegn til tale brukes i dag.

Den ansatte i PPT fortalte om en svært variert arbeidshverdag, med mange ulike oppdrag i ulike barnehager. Informanten fortalte at tegn til tale var en del av arbeidsoppgavene, men at det også var mange andre tiltak og tilnærminger når det gjelder spesialpedagogisk arbeid. Spesialpedagogisk arbeid er som tidligere nevnt det pedagogiske tilbudet som strekker seg utenfor det allmennpedagogiske arbeidet kan tilby, og er dermed svært vidt.

---

⁸ Se vedlegg 2

Den pedagogiske lederen jeg intervjuet fortalte også om deres arbeidshverdag på en småbarnsavdeling. Informanten fortalte

Sånn som jeg jobber i dag brukes det tegn til tale hver dag. Fra vi kommer inn om morgenen til vi går hjem, bruker vi tegn gjennom hele dagen.

Det å bruke tegn til tale eller andre pedagogiske virkemiddel som en støtte i barns språklige utvikling støttes av Irene Johanssons modell ”karlstadmodellen”, som bygger på kunnskapen om at det talemotoriske senteret i hjernen plassert slik at det overlapper med den delen av hjernen som styrer håndmotorikk (Fjæran-Granum, 2006, s.9).

Den ansatte i PPT fortalte at ”karlstadmodellen” var sentral i hennes arbeid.

Informanten min fra barnehagen fortalte at den første barnehagen hun arbeidet i som nyutdannet førskolelærer var en barnehage med spesialkompetanse på barn med Downs syndrom. Denne barnehagen var tilpasset rullestoler og barna som gikk her ble vurdert som svakt fungerende. Å ha denne erfaringen med seg kan gjøre det enklere å se behovet for bruken av tegn til tale, selv for barn uten syndrom eller utviklingshemninger.

”Karlstadmodellen” som i utgangspunktet ble laget som et pedagogisk språkopplæringsprogram rettet mot barn med Downs syndrom viste seg jo å være like effektivt i bruk for barn, uansett utviklingsgrad (Fjæran-Granum, 2006, s.9). Dette kan videre støttes av studien til Hoemann i 1978 (Daniels, 2001, s.120). Her ble det gjort klart at verbalspråket og det ”verbale” alfabetet ble lagret i en annen del av hjernen enn det håndalfabetet og tegnspråket ble lagret i. Uansett utviklingsgrad er hjernen vår skrudd sammen på samme måte. Det vil si at hjernen til et barn med Downs syndrom som lærer tegn til tale, lagrer denne informasjonen som et barn uten Downs syndrom eller funksjonsnedsettelse. Tenker vi at dette er de to hjernedelene som i studiet av ”karlstadmodellen” overlapper, vil dette være likt for alle mennesker med en normal hjernefunksjon⁹.

Å la tegn til tale bli en naturlig del av barnehagehverdagen vil gjerne også gjøre det til en naturlig del av det allmennpedagogiske tilbudet barnehagen stiller med. På spørsmål om

---

⁹ En hjerne som opprettholder kroppens grunnleggende funksjoner

hvorfor informanten selv mener tegn til tale er et viktig verktøy i barns språkutvikling svarte den pedagogiske lederen

Alle barn profiterer av å bruke tegn-til-tale, alt blir så mye tydeligere! Vi snakker langsommere når vi skal utføre tegn samtidig som vi prater og vi blir bare mye tydeligere på alt.

Som informanten min fortalte av sine egne erfaringer, blir vi mye tydeligere når vi gjør tegn for å forsterke talen. Tegn til tale består av enkle tegn hvor hvert tegn har en tydelig betydning. Lager man tegnet for sommerfugl og samtidig verbalt uttaler ordet ”sommerfugl” vil dette bli forsterket ved at man legger trykk på ordet, og betydningen gjennom tegnet. På spørsmål om hvilke barn tegn til tale kan være aktuelt for svarte informanten min i PPT at det ganske ofte kan være aktuelt for hele barnegruppen, men som regel er det mest aktuelt for de barna som i utgangspunktet trenger ekstra støtte.

Som tidligere nevnt fikk jeg to ganske så ulike svar på dette, da mine informanter har svært ulike arbeidssituasjoner. Den ansatte i PPT fortalte at ”karlstadmodellen” er en modell sentral i hennes arbeid. Dette gir informanten min et naturlig ”forsprang” på kunnskap og innsikt i tegn til tale og andre tiltak eller tilnærminger på spesialpedagogisk støtte i barns språkutvikling. Jeg tror at dersom norske barnehager også hadde hatt mer kunnskap om denne metoden for arbeid, ville de hatt et større utbytte av det arbeidet som blir gjort av de eksterne instansene i barnehagen. Rammeplanen er tydelig på at personalet skal skape et variert språkmiljø for barna (Utdanningsdirektoratet, 2017, s.48), og hvordan dette gjøres kan påvirke hvordan eksterne instanser arbeider med enkeltbarn på en avdeling, dersom dette er tilfellet.

Jeg har gjennom praksis erfart at det er et generelt lite fokus på aktivt arbeid med språk gjennom planlagte aktiviteter. Som student ble jeg utfordret til å ha både samlingsstunder og lesestunder sammen med barna, men dette virket ikke å være noe barna var kjent med. Jeg møtte aldri samlingsstunder basert på språklæring, eller språkgrupper (Giæver, 2015, s.126).

4.2 Tegn-til-tale som tiltak

Ordet ”tiltak” ble av mine informanter brukt noe forskjellig. Den pedagogiske lederen fortalte at ettersom hele avdelingen brukte tegn til tale aktivt gjennom hele barnehagehverdagen, var det ikke et tiltak satt i gang av eksterne instanser, men noe som naturlig forekom på avdelingen. Den ansatte i PPT brukte det som noe fastslått og vedtatt av flere personer i et ledd av vurderinger.

Den ansatte i PPT fortalte

Det er barnehagen som først oppdager om et tiltak må på plass, etter dette er det foreldrene som må søke til PPT om en sakkyndig vurdering. Et slikt tiltak blir vedtatt av vedtaksmyndighetene som bestemmer hvor mange timer vi har dette barnet dette året.

Slik det står skrevet i barnehageloven (2006, § 19 i) skal barn som helt eller delvis mangler funksjonell tale og har behov for ASK¹⁰ få bruke egnede kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmidler i barnehagen.

Den pedagogiske lederen fortalte at de per dags dato ikke hadde noen barn på avdelingen som har språkvansker, eller som helt eller delvis mangler funksjonell tale, men at de likevel bruker tegn til tale for alle barna. Informanten fortalte videre at hun ikke hadde erfaring med at tegn til tale ble innført som et tiltak, men at hun hadde kjennskap til det gjennom arbeid med barn som hadde innvilget arbeid med spesialpedagog eller logoped i barnehagen. Det er nok mer relevant for min informant fra PPT å bruke begrepet tiltak, da en del av hennes arbeidsoppgaver er å nettopp arbeide med barn ut i fra ulike tiltak godkjent og vedtatt av vedtaksmyndighetene.

Ettersom den pedagogiske lederen jeg intervjuet arbeider i en barnehage i Bergen kommune kan jeg regne med at hun har vært borti kartlegging i form av TRAS (Selås & Gujord, 2017, s.159). Etter at dette ble innført av kommunen i 2014 har det vært mye diskusjon rundt hvorvidt det er nødvendig å drive språklig kartlegging på alle barn i kommunale barnehager. Denne diskusjonen skal jeg ikke ta standpunkt til i denne oppgaven, men jeg mener det er relevant å nevne at kommunale barnehager i Bergen kommune skal følge denne kartleggingen av alle barna. Gjøres dette regelmessig over en lengre periode vil man gjerne avdekke på

---

¹⁰ Alternativ og supplerende kommunikasjon

hvilke området barnet strever eller har ”mangler”, og man kan ta tak i dette i barnehagen på et tidlig tidspunkt. Dette kan være med på å redusere mengden barn som trenger spesialpedagogisk støtte i barnehage og barneskole, og man kan redusere antall barn med spesifikke språkvansker¹¹.

Her kan de ansatte i barnehagen for eksempel benytte seg av PPT sitt lavterskeltilbud (Bergen kommune, 26.05.20) som kan øke de ansattes kompetanse og utvikle barnehagen til å bli bedre på alternativ og supplerende kommunikasjon som tegn til tale.

På spørsmål om deres erfaring med bruk av tegn til tale som tiltak for barn i barnehagen svarte informanten min fra PPT at dette arbeidet er svært varierende fra barn til barn.

Mange bruker det bare i kort tid, som en støtte i språktilegnelsen, og de stopper bruken når barnet kan bruke det verbale språket på en selvstendig måte. Mens andre bruker det over en lengre periode, gjerne til over skolealder.

I noen tilfeller, fortalte informanten, at hun jobber direkte med barna og bruker tegn til tale som en metode for å styrke barnets språklige kunnskaper og utvikling. Mens arbeidet i andre tilfeller kan bestå i å veilede de som jobber med barna, altså de ansatte i barnehagen. I disse tilfellene forklarte informanten at resultatet var varierende, og at dette kommer an på hvor aktivt de ansatte bruker kunnskapen de tilegner seg gjennom denne veiledningen.

Lengden på dette arbeidet varierer også i lengde da vedtaket gjelder fra år til år, og må godkjennes for hvert år. Vedtakene gjelder også bare frem til barnet begynner på skolen, da barnehage- og skolesektoren jobber etter ulike lovverk med ulike krav til denne hjelpen. Informanten fortalte at barnehagesektoren deles inn i sosial-, språklig- og motorisk mestring som områder man kan søke spesialpedagogisk støtte for. Mens skolesektoren er delt inn i fag (naturfag, matematikk osv.), og dersom et barn strever sosialt i fagene er det læreren og eventuelle lærerassistenter ansvar å være oppmerksomme på dette.

Informanten min fra PPT fortalte hvordan overgangen mellom barnehage og skole fungerer for barn som bruker tegn til tale med spesialpedagog i barnehagen. Som tidligere nevnt utgår den sakkyndige vurderingen av barnet når det begynner på skolen, men informanten min i

---

¹¹ Språkvansker som ikke er en følge av funksjonsnedsettelse eller syndrom

PPT fortalte at før den går ut har de et overføringsmøte med skolen. Her er kontaktlærer, ansatt fra PPT, pedagogisk leder, avdelingsleder på skolen og foreldre tilstede. Det som tas opp på dette møtet er hvor store problemstillinger barnet har, og hva skolen kan forvente. De som kjenner barnet, i dette tilfellet pedagogisk leder, ansatt fra PPT og foreldre, beskriver barnets mestring, hvilke behov barnet har, hva som er utfordrende for barnet, hvordan barnet er (personlighet og interesser) og hva de har funnet at fungerer best for barnet.

Det som er viktig for barnet ved skolestart er å møte en trygg, kjent voksen som kan sette ord på regler og forventninger.

Ikke overraskende har informantene mine ulike tilnærminger til tegn til tale som et tiltak. Informanten min fra PPT er vant til å bruke tiltak i sitt arbeid og ser dette som noe fast, noe som er bestemt av flertallet. Informanten min fra barnehagen hadde ingen erfaring med bruk av tegn til tale som et tiltak, noe som ikke kan forventes da det ikke er vanlig at barn med normal språkutvikling har behov for dette. Den pedagogiske lederen fortalte at måten de bruker tegn til tale ikke var bundet i planlegging som didaktiske planer eller årsplaner. Denne naturlige bruken av tegn til tale for alle barna kan være svært positivt om man følger de fire fasene forklart av Braadland (2005, s.38). Dette har også betydning for hvilke tegn man velger å bruke. Er disse basert på hva barna er interessert i og bruker daglig, eller er det mer generelle tegn som kan brukes i fellesskap? For å lykkes med bruk av tegn til tale skriver Braadland (2005, s.40) at man har barnets behov i sentrum for valg av tegn, og bevisst valg av når tegnene brukes.

4.3 Barnehageansattes kjennskap til tegn-til-tale

Når jeg spurte informantene mine om deres opplevelser av både hvor tilgjengelig tegn til tale er for ansatte i barnehager, og hvor villige barnehager er til å innføre tegn til tale fikk jeg overraskende like svar.

Informanten min som jobber i PPT fortalte at det er mange kurs tilgjengelig for ansatte i barnehage og skole, men at det generelt over er for dårlig opplæring i tegn til tale. Informanten fortalte og at den opplæringen som blir gitt ikke er tilstrekkelig, og at barnehagepersonalet ofte ikke har nok tid til å gjennomføre det de har lært. Informanten

hadde også observert at de ansatte som har vært på kurs én gang ofte fikk lite praktisk erfaring ved å faktisk gjennomføre tegn til tale i barnehagen, da det er travle dager og andre planer kommer foran det å bruke tid på tegn til tale. Det er for lite kontinuitet i arbeid med tegn til tale for de ansatte.

Informanten fortalte

Barnehagen trenger ressurser for å gjennomføre slikt. De kan henge opp bilder av tegn og ting som vi har tegn for og sette det i en perm for foreldre og barnehage. Men i en travel hverdag blir ikke dette alltid prioritert.

Informanten min fra PPT fortalte videre at det i 2016 med den ny-reviderte rammeplanen ble påbudt at alle barn skal kunne bruke sitt språk i barnehagen. Om barnet ikke har verbalspråk skal det kommunisere med bilder eller tegn. Men med dårlig tid, travle dager og dårlig bemanning i barnehagene er det ikke alltid tid til å lage opplegg som tar for seg slike problemstillinger. Dette resulterer da ofte i at det er den sårbare gruppen barn, som trenger ekstra støtte av ulike grunner, som kommer ut på bunn.

Informanten fortalte at viktigheten med slike opplegg for den sårbare gruppen er så viktig å ha i fokus, og det optimale er om styrer, vikarer og avdelingene hjelper hverandre slik at tid blir satt av til dette arbeidet. Informanten hadde observert at noen får det til, mange får til litt men at det sjelden er nok.

Den pedagogiske lederen fortalte i likhet med informanten fra PPT at de har tilgang til kurs i tegn til tale, men at det er ledelsen i barnehagen som må melde de ansatte på disse kursene. Videre fortalte informanten at hun selv hadde vært med på flere kurs, samt at andre småbarnsavdelinger i barnehagen også hadde deltatt på lignende. Informanten fortalte at barnehagen har språk i hovedfokus men ikke med utgangspunkt i tegn til tale, og at de derfor ikke bruker didaktiske planer når de jobber med og bruker tegn til tale

Det ligger i ryggmargen.

Den pedagogiske lederen fortalte at de har et ønske om å bruke tegn til tale mer enn det de gjør per dags dato, men at dette krever at hele personalgruppen har en felles forståelse for hvorfor det brukes og viktigheten med å gå på kurs. Dette blir igjen en problemstilling da disse kursene ofte er på kveldstid og de ansatte må bruke fritiden sin på å delta. Ledelsen i

barnehagen må gjøre det til en prioritering å sørge for at de ansatte får den opplæringen de ønsker, og ikke minst trenger, for å oppfylle alle barnas krav og behov.

Noe jeg ser som sentralt i det begge informantene mine forteller om ansattes kunnskaper om tegn til tale, er kurs om tegn til tale og hvorvidt disse er tilgjengelige for personalet. Jeg forstår godt at mange barnehageansatte stiller seg negative til å bruke fritiden sin på kursing i noe de mest sannsynlig ikke får tid til å praktisere i barnehagen uansett.

Som jeg tidligere har lagt merke til, har informanten min fra PPT et annet syn på hvordan tegn til tale praktiseres. Dette kommer frem ved at informanten forteller at opplæringen som gis gjennom disse kursene er for dårlig, og ikke er tilstrekkelig for at de ansatte i barnehagen skal få utbytte av det.

Informanten min i barnehagen sier at det er ledelsen som må prioritere å sende de ansatte på disse kursene. Dette forstår jeg som at det gjerne er et ønske om å få delta på disse kursene, så lenge det foregår i arbeidstiden. Informanten forteller videre at det er et ønske om å bruke tegn til tale i større grad enn det som blir gjort nå, noe som gjerne betyr at de ansatte i denne barnehagen ønsker å delta på disse kursene for å tilegne seg mer kunnskap.

Jeg som student har lite til ingen erfaring om tegn til tale i bruk. Vi har så vidt vært innom ulike tilnærminger for å bedre barns språkutvikling, men ikke noe konkret som kunne prøves ut i praksis. På spørsmål om hvordan informantene synes informasjon om tegn til tale er tilgjengelig for studenter, uttrykte begge et ønske om at dette var en del av den obligatoriske undervisningen på barnehagelærerstudiet, noe jeg stiller meg enig i. Ved å gi studenter flere verktøy de kan bruke som nyutdannede kan dette fjerne noe av den usikkerheten jeg vet mange 3.årsstudenter går rundt med. Er jeg klar for å stå ansvarlig for det pedagogiske- og didaktiske arbeidet som ligger bak 20 barns utvikling? Dette er en problemstilling jeg tok opp helt i begynnelsen av oppgaven, og som jeg fortsatt ikke kan se noen konkret løsning på eller måte å konkludere på.

Når jeg ser hvor ulikt informantene mine tenker rundt denne kunnskapstilegnelsen, men likevel kommer frem til samme problemstilling, ser jeg at denne kunnskapen bør komme lenge før et tiltak skal vedtas. Dårlig tid, lite bemanning og mye bruk av vikarer som varierer fra uke til uke er alle med på å sette arbeid som tegn til tale i bakerste rekke.

5.0 KONKLUSJON OG OPPSUMMERING

Jeg har i denne bacheloroppgaven gjennom kvalitativ forskningsmetode, teori og drøfting belyst hvordan tegn til tale kan brukes som et virkemiddel i barns språkutvikling, av både barnehagepersonale og personale fra eksterne instanser som PPT.

I innledningen til denne oppgaven skrev jeg at jeg ville se på hvilken måte tegn til tale blir brukt, og hvordan tegn til tale kan påvirke barns språklige utvikling. Jeg har nå kommet frem til noen funn, og trukket noen konklusjoner rundt problemstillingen min som jeg vil belyse i dette kapitlet.

Hva er tegn til tale, og hvordan brukes det av barnehager og pedagogisk-psykologisk tjeneste for å bidra til barns språklige utvikling?

Tegn til tale var for meg et noe ukjent fenomen når jeg begynte på denne utdanningen. Jeg har gjennom praksis og undervisning tilegnet meg kunnskaper om barns språkutvikling og hvilket ansvar jeg som barnehagelærer har når det kommer til å innfri ulike krav innen barns utvikling og læring. Når jeg da begynte å skrive denne oppgaven om tegn til tale måtte jeg gå i dybden på hvilken teori som finnes rundt dette temaet, og hva som var relevant for meg. Jeg fant fort at mye av teorien baserer seg på å veilede foreldre og ansatte som er i samhandling med barn med ulike syndrom, funksjonsnedsettelse og andre tilstander som påvirker den normale språkutviklingen. Selv om dette er svært relevant for temaet som helhet, var det ikke akkurat dette jeg ønsket å komme inn på i oppgaven. Ved å intervjuer to personer som faktisk bruker tegn til tale aktivt i sine arbeidshverdager derimot, viste seg å være svært gunstig for meg.

Barn som strever med språkutviklingen kan oppdages av et våkent og kunnskapsrikt personale enten gjennom observasjoner, praksisfortellinger eller kartleggingsverktøy som TRAS (Selås & Gujord, 2017, s.159). Om det oppdages at et barn strever på ulike områder i språkutviklingen, og barnehagen gjenkjenner dette som noe som kan jobbes med og løses i barnehagen er det ulike former for språkarbeid barnehager ofte velger å bruke. Planlagte aktiviteter med fokus på språk som språkgrupper eller samlingsstunder (Giæver, 2015, s.126) kan være gunstige ved at man inkluderer alle barna i språkarbeidet, og ikke fokuserer bare på det ene barnets utfordringer. Dette er også gode arenaer for innføring, repetering og bruk av

tegn til tale. Gjennom aktiviteter som sanger, fortellinger, rollespill eller samtale kan man bruke tegn til tale sammen med barna og integrere det i barnehagens allmennpedagogiske tilbudet. Det kommer frem i denne oppgaven at dette kan fungere svært godt, dersom alle i personalgruppen har en felles forståelse for hvorfor tegn til tale brukes, og at dette arbeidet foregår kontinuerlig.

Dersom man gjennom kartlegging, observasjon eller på andre måter ser at et barn strever med språkutviklingen, og det ikke kan arbeides med eller løses i barnehagen, må man tilføre spesialpedagogisk hjelp i tillegg til det allmennpedagogiske tilbudet. Ettersom PPT arbeider etter opplæringsloven § 5-3 (1998), må barnehagen eller foreldre først søke om å få en sakkyndig vurdering av barnet. Om det i denne vurderingen kommer frem at barnet har krav om støtte, vil en spesialpedagog, musikkpedagog eller logoped bli tildelt den aktuelle barnehagen barnet befinner seg i. Barn har ulike behov, og det varierer både i hvilke tilbud som gis og hvor lenge disse brukes for barnet.

Her ser jeg viktigheten av at de ansatte også har kunnskap om de ulike tiltakene, tilnærmingene og verktøyene PPT bruker i denne typen arbeid for barn. Om et barn får vedtak om 4 timer med en spesialpedagog i uken, og spesialpedagogen bruker disse timene på å lære barnet tegn til tale, er det viktig at barnehagen kan videreføre dette arbeidet utenom de 4 timene. Jeg kan tenke meg selv om jeg skulle brukt 4 timer i uken på å lære meg noe nytt, som både er krevende fysisk og mentalt, ville jeg brukt ganske mange måneder på å bare lære meg en brøkdel. Derfor mener jeg det er viktig at informasjon og kunnskap på disse områdene viderefremmes til alle barnehager, og at det blir en del av undervisningen på barnehagelærerstudiet. Det er mer enn nok arbeid å gjøre i barnehagen som krever mye kunnskap om både didaktikk og pedagogikk, for ikke å glemme barnets utvikling på alle områder. Om man allerede på studiet får en liten pekepinn på hva man kan møte i barnehagen, kan dette føre til at barn får et bedre og videre tilbud. Og i noen tilfeller kan det også hende at barnet slipper unødvendig ekskludering fra barnegruppen i form av timer med spesialpedagog eller andre.

Jeg kan konkludere med at tegn til tale er en forenklet kommunikasjonsform (Braadland, 2005, s.21), som bruker tegn for å forsterke talen, ikke for å erstatte den. Det er en kommunikasjonsform som er godt tilrettelagt for barn, og er påvist å fungere for alle barn uansett funksjonsnivå (Fjæran-Granum, 2006, s.9).

Det brukes svært ulikt av barnehageansatte og ansatte i PPT, noe som er naturlig da dette er to svært ulike institusjoner med ulike mål og arbeidsmetoder. Den ansatte i PPT arbeider ut i fra fastslåtte vedtak som er regulert etter lover og retningslinjer, og ”karlstadmodellen” (Sansetap, 2012) er sentral i arbeidet. Selv om barnehageansatte også må forholde seg til ulike lovverk og retningslinjer, kan de til en viss grad være mer selvstendige i sitt arbeid. Hva de er opptatt av, hvilken kunnskap de har og hvordan de planlegger det didaktiske- og pedagogiske arbeidet slik at det gagnar barna best mulig, kommer mer an på hva de ser som viktig og meningsfullt.

6.0 LITTERATURLISTE

- Barnehageloven. (2006). Lov om barnehager (LOV-2005-06-17-64). Hentet fra URL <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>
- Bergen kommune (2015) *Kvalitetsutviklingsplan for barnehagene i Bergen – aktivitetsplan med ulike kompetansehevede tiltak*. Hentet fra: https://www.bergen.kommune.no/bk/multimedia/archive/00241/Aktivitetsplan_H_st_241925a.pdf
- Bergen kommune. (2020, 26.april) Pedagogisk psykologisk senter Sentrum. Hentet fra URL <https://www.bergen.kommune.no/omkommunen/avdelinger/pedagogisk-psykologisk-senter-sentrum>
- Bergsland, M & Jæger, H (2018). Vitenskapsteori for bachelorstudenter. Jæger, H (Red.) *Bacheloroppgaven i barnehagelærer utdanningen* (s.25-49). Oslo: Cappelen Damm
- Braadland, N (2005) *Tegn-til-tale – for alle. En vei til talespråket*. (2.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Busch, T (2019) *Akademisk skriving – for bachelor- og masterstudenter*. (5.utg). Bergen: Vigmostad & Bjørke
- Christoffersen, L & Johannessen, A (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt forlag
- Dalland, O (2013) *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5.utg). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Daniels, M (2001) *Dancing with words : signing for hearing children's literacy*. London: Bergin & Garvey
- Espenakk, U, Frost, J, Færevaa, M.K, Horn, E, Løge, I.K, Solheim, R.G & Wagner, Å.K.H (2011). *TRAS – observasjon av språk i daglig samspill*. Universitetet i Stavanger: Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning
- Fjæran-Granum, T. (2006). *Tegn til tale for nybegynnere*. Oslo: SPISS forlag.
- Forvaltningsloven (1967). Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker (LOV-1967-02-10). Hentet fra URL <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10>
- Giæver, K (2015) *Inkluderende språkfelleskap i barnehagen*. Bergen: Vigmostad & Bjørke

- Gunnestad, A (2016) *Didaktikk for barnehagelærere – en innføring* . Oslo: Universitetsforlaget
- Høigård, A (2016) *Barns språkutvikling – muntlig og skriftlig*. (3.utg). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kibsgaard, S (2014) Bacheloroppgave – FoU i barnehage og utdanning. Sæther, M (Red.) *Barnehagelærerstudentens bacheloroppgave*. (s. 11-18) Oslo: Universitetsforlaget
- Malt, U & Tranøy K.E (2018, 20.februar). Empiri. Hentet fra <https://snl.no/empiri>
- Opplæringslova (1998). Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (LOV-1998-07-17-61). Hentet fra URL <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Postholm, M.B & Jacobsen, D.I (2011) *Læreren med forskerblick*. Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Sagberg, S (2018) Bacheloroppgaven. Jæger, H (Red.) Bacheloroppgaven i barnehagelærer utdanningen (s.51-86). Oslo: Cappelen Damm
- Sansetap (2012, 01.september) Karlstadmodellen. Hentet fra URL <https://www.sansetap.no/smabarn-horsel/deltakelse/kommunikasjon/talesprak/lytteutvikling/karlstadmodellen/>
- Selås, M (2017) Språkkartlegging. Gujord, A.K.H (Red.), *Språkmøte i barnehagen* (s.145-171). Bergen: Vigmostad & Bjørke
- Statlig pedagogisk tjeneste (2019, 12.desember). Oppdage spesifikke språkvansker. Hentet fra URL <https://www.statped.no/spesifikke-sprakvansker/spesifikke-sprakvanskar-oppdage-vansken/>
- Utdanningsdirektoratet. (2017). *Rammeplan for barnehagen: Innhold og oppgaver*. Hentet fra <https://www.udir.no/rammeplan>

VEDLEGG

Vedlegg 1: Samtykkeskjema sendt til informantene

Vedlegg 2: Intervjuguide

Vedlegg 3: Transkribert tekst – intervju av ansatt i PPT

Vedlegg 4: Transkribert tekst – intervju med pedagogisk leder

Vil du delta i forskningsprosjektet ”Barn med forsinket språkutvikling og språkvansker”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å besvare hva tegn til tale er og hvordan det brukes som tiltak i barnehager til barn med forsinket språkutvikling og språkvansker. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å få en inngående forståelse for hva tegn til tale er og hvordan det brukes. Da spesielt hvordan det brukes som et tiltak i barnehager og på hvilken måte dette foregår, fra et profesjonelt perspektiv. Jeg ønsker også å få en større forståelse for hvordan kunnskap om tegn til tale tilegnes og deles. Da både for ansatte i det kommunale (PPT) men også for ansatte i barnehagen i direkte arbeid med barn.

Problemstillingen min er ”hva er tegn til tale og hvordan brukes det som tiltak til barn med forsinket språkutvikling og språkvansker?”.

Dette er en bacheloroppgave og opplysningene som innhentes skal bare brukes i denne oppgaven.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Høyskolen på Vestlandet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er blitt spurt om å delta på bakgrunn av at du arbeider innen PPT, og bruker tegn til tale aktivt i ditt arbeid med barn. Du ble kontaktet av meg via email som jeg fant på Bergen Kommune sin hjemmeside.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg har i forkant av intervjuet laget en intervjuguide som du er gjort kjent med. Det er denne vi forholder oss til gjennom hele prosessen. Jeg kommer til å bruke lydopptak for å samle inn informasjonen i intervjuene. Lydopptaket skal i senere tid transkriberes og lydfilen slettes. Bare relevant informasjon blir brukt i oppgaven.

For deg som intervjuobjekt innebærer dette et intervju på ca 30 minutter hvor jeg spør deg spørsmål som du, etter beste evne, besvarer.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det er bare jeg, student, og min veileder Maria-Rosa Raphaela Doublet som har tilgang til disse opplysningene ved Høyskolen på Vestlandet.
- For at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene dine (navn, kontaktopplysninger osv.) vil dette bli lagret på et dokument på min datamaskin. Dokumentet

vil ha et kodet-navn, og det er lagret på en datamaskin som er låst med en kode bare jeg kjenner til.

Høyskolen på Vestlandet vil publisere bacheloren, men alle opplysninger vil være anonyme og du vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjonen. De eneste opplysninger som vil bli publisert er de som innhentes i intervjuet, andre opplysninger som kan knyttes tilbake til deg som individ vil ikke publiseres i oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 2.juni 2020. Alle personopplysninger som ikke er publisert i oppgaven vil da bli slettet/fjernet. Alle personopplysninger vil bli slettet når oppgaven leveres 2.juni 2020.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Høyskolen på Vestlandet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Høyskolen på Vestlandet ved Maria-Rosa Raphaela Doublet (Maria-Rosa.Raphaela.Doublet@hvl.no) og Agnethe Johanne Lynn Ytrøy [REDACTED]
- Vårt personvernombud (HVL): Trine Anikken Larsen, Trine.Anikken.Larsen@hvl.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personvertjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(Forsker/veileder)

Eventuelt student

Samtykkeerklæring 1

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet barn med forsinket språkutvikling og språkvansker, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 3.juni 2020.

██████████
*Pedagogisk leder, ██████████
Etat for barnehage,
Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett*

Bergen kommune
Postboks 7700 | 5020 Bergen
Telefon 53 03 45 80 ██████████

Samtykkeerklæring 2

Samtykke fra informantene mine ble sendt per e-mail.

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet barn med forsinket språkutvikling og språkvansker, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 3.juni 2020.

Mvh

██████████
*Spesialpedagog pedagogisk fagsenter, Etat for spesialpedagogiske tjenester
Byrådsavdeling for barnehage, skole og idrett*

Bergen kommune
Postboks ██████████ Bergen
Telefon ██████████

1. Bakgrunnsinformasjon:

Hvor jobber du?

Hvilken utdanning har du?

Hvordan ble du kjent med tegn til tale?

Evt. når og hvor var ditt første møte med tegn til tale?

På hvilken måte er tegn til tale aktuelt i din arbeidssituasjon?

2. Tegn til tale som tiltak

Hvordan foregår prosessen med å få et tiltak til et barn i barnehagen?

På hvilken måte er tegn til tale aktuelt som et tiltak for barn med språkvansker?

Hvem tar initiativet til å ordne et tiltak? Foreldre, ansatte i barnehagen?

Opplever du at det er mye foreldresamarbeid i ditt arbeid med barn i barnehagen?

Opplever du at mange ansatte i barnehager er informerte om tegn til tale?

3. Tanker om prosjektet

Har du noen siste tanker om prosjektet du nå har vært med på?

Jeg lurer på hva du tenker om opplæring av tegn til tale på barnehagelærer studiet?

Takk for intervjuet!

INTERVJU MED ANSATT I PPT (PPS)

1. Bakgrunnsinformasjon

Hvor jobber du?

Jeg jobber i den spesialpedagogiske tjenesten på det pedagogiske fagsenteret avdeling....

Hvilken utdannelse har du?

Jeg tok i min tid bachelor som førskolelærer i BULL, og har videre tatt en master i spesialpedagogikk på Universitetet i Bergen. Jeg jobber nå som spesialpedagog.

Hvordan ble du kjent med tegn til tale? (evt første møte)

Mitt første møte med tegn til tale skjedde ganske så tidlig da jeg har en fetter med Downs syndrom. Han hadde lært tegn til tale i ung alder og brukte dette til store deler av sin kommunikasjon med oss. Med dette hadde jeg noen forkunnskaper før jeg begynte på førskolelærer studiet og videre på masteren i spesialpedagogikk, men jeg møtte det ikke når jeg var under utdanning merkelig nok, og møtte det først i arbeidslivet. Utenom dette var det eneste jeg hadde og gå på familierelasjoner. Jeg meldte meg derfor på et kurs i tegn til tale som ble holdt av en lærer på en folkehøgskole, som lærte bort tegn til tale til de som ønsket.

Var dette kurset en del av opplæringen eller utdanningen?

Nei, jeg meldte meg på dette kurset på eget initiativ.

På hvilken måte er tegn til tale aktuelt i din arbeidssituasjon?

Jeg bruker ikke tegn til tale så mye nå for tiden men jeg har tidligere vært mye borti det. Jeg har vært med på å bruke for barn som er på vei til å lære seg tegnspråk. Da er tegn til tale en mykere overgang, spesielt om det er barn med spesielle behov.

Har du vært med på å bruke tegn til tale i andre situasjoner enn dette?

Ja, jeg har jo klart brukt det mot barn som av en eller annen grunn trenger tegn til tale.

Føler du det er aktuelt å bruke tegn til tale over andre metoder?

Ja det er ganske ofte aktuelt. Vi begynner vanligvis når barna er 2 år og holder på så lenge vi har mulighet holdt jeg på å si. Det er ganske mye arbeid å drive tegn til tale for så unge barn. Foreldre og familie ønsker ofte veiledning i det til bruk hjemme, og dette er ofte nødvendig for at vi skal få noe ut av det. Vi har da kurs tilgjengelig for de som ønsker det, både foreldre, barnehageansatte, avlastningshjem om det er aktuelt.

2. Tegn til tale som tiltak

Hvordan foregår prosessen med å få et tiltak til et barn i barnehagen?

INTERVJU MED ANSATT I PPT (PPS)

Ja det kan være en omfattende prosess. Det er barnehagen som først oppdager om et tiltak på må plass, etter dette er det foreldrene som må søke til PPT om en sakkyndig vurdering. Et slikt tiltak blir vedtatt av vedtaksmyndighetene som bestemmer hvor mange timer vi har dette barnet dette året. Vanligvis pleier barnehagen å ringe inn før de sender søknad, for å diskutere tidlige tiltak rundt barnet og for å se om det er gyldig grunn for å sende søknaden. Så om PPT mener det er grunnlag for vurdering må det komme en formell søknad fra barnehagen og foreldre.

Hva går denne søknaden ut på?

Det en søker om er en sakkyndig vurdering fra PPT, som da kommer og vurderer barnet. Dette kan være gjennom samtale med foreldre eller barnehage, og de observerer også barnet hjemme og i barnehagen. Alt dette blir gjort for å vurdere om barnet trenger hjelp eller om det er unødvendig. Vi pleier vanligvis å anbefale at barnehagen gjør dette selv om de føler seg komfortable med det. Men om foreldre ønsker det kan vi sende noen også. Etter dette blir søknaden om sakkyndig vurdering og den sakkyndige vurderingen sendt til vedtaksmyndigheten som da eventuelt foretar vedtaket på bakgrunn av alt som står i vurderingen fra den sakkyndige.

På hvilken måte er tegn til tale aktuelt som et tiltak for barn med språkvansker?

Nei som jeg sa tidligere kan dette være svært varierende fra barn til barn og hvilke behov barnet har. Det kommer helt an på hvilket vedtak vi får godkjent etter søknaden. Dette sier hvor mange timer vi har dette barnet det året. Det varierer fra 20 til 1000 timer på et vedtak, og alt fra 5-6 timer om dagen. Det er og veldig varierende fra år til år. I år for eksempel har jeg 11 vedtak jeg jobber ut fra. Noen av disse oppdragene går ut på og arbeide direkte med barna, mens andre driver jeg veiledning av personalet som jobber direkte med barna. Mange bruker det bare i kort tid, som en støtte i språktilegnelsen, og de stopper bruken når barnet kan bruke det verbale språket på en selvstendig måte. Mens andre bruker det over en lengre periode, gjerne til over skolealder.

Hvem tar initiativet til å ordne et tiltak?

Dette har du jo svart ganske greit på egentlig, så vi kan bare gå videre.

Opplever du at det er mye foreldresamarbeid?

Ja veldig. Spesielt i vedtak hvor vi skal hjem og observere barnet. Da må vi ha et godt samarbeid med foreldrene for at dette skal fungere godt for barnet. Det er jo viktig at foreldrene opplever samspillet med oss som noe naturlig, og at de ikke prøver å dekke over noe som kan gi et utfall på søknaden.

INTERVJU MED ANSATT I PPT (PPS)

Det er også veldig viktig med et godt foreldresamarbeid når barnet nærmer seg skolealder. Da er det mye vi må samarbeide om.

Kan du fortelle noe om hva som skjer i denne perioden?

Ja altså den sakkyndige vurderingen vi får varer frem til barnet begynner på skolen, og før dette har vi et overføringsmøte med skolene. Dette gjelder fra 1.januar året barnet begynner på skolen. Da har PPT møte med skolene og informerer skolen om hvor store problemstillinger disse barna da eventuelt har. Siden barnehagesektoren jobber etter 1 lovverk og skolesektoren etter et annet, er dette viktig å ha gjort i forkant.

Kan du utdype noe om forskjellen på disse sektorene?

Ja altså barnehagesektoren deles inn i tre deler som barnet kan søke støtte om. Sosialmestring, språklig mestring og motorisk mestring. Dette er de områdene vi tilbyr støtte innen. Mens skolesektoren deles jo inn i fag som naturfag, matte, norsk og så videre, så om et barn strever sosialt i disse fagene er det kontaktlærer og eventuelt lærerassistent som må følge dette opp.

Hva tar dere opp på overføringsmøtet?

På overføringsmøtet beskriver vi hvor barnet opplever mestring, hvilke behov barnet har, hvordan barnets personlighet er og hvilke interesser det har. Dette kan ha stor betydning for trivsel på skolen. Også tar vi opp hva vi har funnet ut at fungerer for barnet i barnehagen. Dette er godt for skolene å vite og bygge videre på.

Hvem er med på dette møtet?

Vanligvis er det noen fra PPT, den pedagogiske lederen fra barnehagen til barnet, foreldre så klart, avdelingslederen på skolen, kontaktlærer og andre barnet skal ha kontakt med på skolen. Det viktige å få ut av dette møtet er at skolen stiller forberedt når barnet kommer. At barnet har en trygg voksen å være med som kan sette ord på regler og forventninger skolen har. Det hender at den som har vært med barnet i barnehagen og drevet spesialpedagogisk arbeid er med barnet litt i starten når det begynner på skolen, men dette er bare om det ses som nødvendig.

Opplever du at mange ansatte i barnehager er informerte om tegn til tale?

Nei. Jeg synes det er for dårlig opplæring i tegn til tale. Og den opplæringen som blir gitt er ikke god nok. De har og for dårlig tid til å gjennomføre det i praksis i barnehagen. Det som barnehagene trenger er ressurser for å gjennomføre slikt. De kan henge opp bilder av tegn og ting som vi har tegn for og sette det i en perm for foreldre og barnehage. Men i en travel hverdag blir ikke dette alltid prioritert.

INTERVJU MED ANSATT I PPT (PPS)

I 2016 når den nyreviderte rammeplanen kom så ble det jo påbudt at barn skal ha sitt språk, og om det ikke har verbalspråk skal det kommunisere på andre måter, som med bilder eller tegn. Men barnehagene har for dårlig tid og dette går ut over den sårbare gruppen. Opplegg som dette krever tid og bemanning og det faller fort ut om en ikke har vikar som kan brukes. Dette skjer dessverre svært ofte.

Hva mener du kan være en løsning på dette?

Nei altså styrer bør være med å hjelpe når det trengs. Og avdelingene seg i mellom må samarbeide bedre for å få arbeid som dette til å fungere godt. Det beste hadde vært om hele barnehagen hadde gått inn for å lære tegn til tale, da hadde det ikke vært noe problem om en må låne personale fra andre avdelinger eller bruke vikarer.

Synes du barnehagene får dette til?

Noen får det til ganske så godt, mange får til litt men igjen er dette sjelden nok. Det er for lite kontinuitet i arbeidet og det faller fort i bakerste rekke når man skal vurdere hva som er viktig å gjennomføre den dagen.

3. Tanker om prosjektet

Har du noen siste tanker om prosjektet du nå har vært med på?

Jeg synes det virker som et svært spennende prosjekt. Jeg håper du klarer å få med karlstadmodellen i oppgaven din, den er ihvertfall for oss svært sentral i det meste arbeid vi gjør.

Jeg lurer på hva du tenker om opplæring av tegn til tale på barnehagelærer studiet?

Nei det synes jeg høres ut som en god ide! Begynn så tidlig så mulig og så frøet om tegn til tale og andre hjelpemiddel vi bruker, det er svært sentralt og vi ser hvert år at det er behov for dette i barnehagene. Det er egentlig litt rart at dette ikke allerede er en del av den obligatoriske undervisningen, men dere har nok mer enn nok å lære på 3 år.

Takk for intervjuet!

1. Bakgrunnsinformasjon:

Hvor jobber du?

Jeg jobber i ..... barnehage hvor jeg har en pedleder stilling. Jeg jobber på en småbarnsavdeling med 22 barn per i dag.

Hvilken utdanning har du?

Jeg er pedagogutdannet fra høyskolen, jeg tok det da det fortsatt het førskolelærer.

Hvordan ble du kjent med tegn til tale? Evt første møte.

Jeg ble først kjent med det etter jeg var ferdig utdannet. Jeg har nå jobbet 30 år i Bergen kommune. Men den aller første barnehagen jeg jobbet i etter jeg var utdannet, var en barnehage som var rullestoltilpasset og hadde barn vurdert som svakt fungerende. Barnehagen hadde spesialkompetanse på barn med Downs syndrom, men jeg måtte jobbe i mange år før jeg traff tegn til tale i arbeidssituasjon.

På hvilken måte er tegn til tale aktuelt i din arbeidssituasjon?

Sånn som jeg jobber per i dag bruker jeg det hver eneste dag. Fra jeg kommer inn om morgenen til jeg går hjem bruker jeg tegn. Gjennom hele dagen bruker vi tegn for barna.

Jobber hele barnehagen din på denne måten?

Nei det er spesielt på småbarnsavdelingene at vi jobber på denne måten. De ansatte der har en spesiell interesse for det, så da har det bare blitt sånn. Det har nok noe med at vi som jobber på småbarnsavdelingene har jobbet der lenge. De andre avdelingene har relativt ungt og nytt personale som har lite kompetanse på tegn til tale. Mens vi på småbarnsavdelingene har et mer kompetent personale, i hvert fall når det kommer til bruk av tegn til tale.

2. Tegn til tale som tiltak

Hvordan foregår prosessen med å få et tiltak til et barn i barnehagen?

Vet du at jeg har ikke erfaring med å bruke tegn til tale som tiltak. Vi har ingen barn som bruker det som tiltak, og jeg har heller ikke tidligere vært med på dette. Men jeg har vært med på å ha barn som har vedtak på spesialpedagog og logoped for andre årsaker.

Da kan vi jo gjerne hoppe over noen av spørsmålene.

Hvordan føler du tegn til tale er tilgjengelig for barnehager?

Nei jeg har jo selv vært med på mange kurs i tegn til tale, ja alle på småbarnsavdelingene i barnehagen har det. Vi har meldt oss på disse kursene selv.

Føler du at brukere er tilstrekkelig?

Er noe noen gang tilstrekkelig i barnehagen (informanten ler). Vi har jo lyst til at alle i barnehagen skal bruke det, og vi vil jo gjerne bruke det mer enn det vi gjør per i dag. Men for å få dette til krever det at hele personalgruppen har en felles forståelse for hvorfor det er viktig, og da må vi på kurs. Her må ledelsen i barnehagen prioritere å sende de ansatte på disse kursene, for vi vet jo at de finnes. Barnehagen vår har jo nå et felles tema hvor vi har språk i hovedfokus, men det er ikke med utgangspunkt i tegn til tale. Vi arbeider med språk på andre måter, og ledelsen har snakket om å melde oss på kurs i tegn til tale om en stund.

Hva føler du barna får ut av å bruke tegn til tale?

Alle barn profiterer av å bruke tegn til tale, alt blir så mye tydeligere. Vi snakker langsommere når vi skal utføre tegn samtidig som vi prater og vi blir bare mye tydeligere på alt. Barn med sen eller tidlig språkutvikling kan ved å bruke tegn fortelle at de er tørste eller sultne. Og det blir enklere når de uttrykker noe de ønsker om de kan tegnet for tingen og ikke bare peker i alle retninger. Det gjør jo at barnet blir forstått selv uten språk.

Hvordan er dette arbeidet planlagt hos dere?

Vi planlegger ikke når vi bruker tegn til tale, jeg regner med at du sikter til didaktiske planer? Nei det bruker vi ikke, tegn til tale er så naturlig for oss at det ligger i ryggmargen.

3. Tanker om prosjektet

Har du noen siste tanker om prosjektet du nå har vært med på?

Jeg synes det høres veldig spennende ut. Tegn til tale har en ufattelig effekt på barnas språk.

Jeg lurer på hva du tenker om opplæring av tegn til tale på barnehagelærerstudiet?

Det synes jeg virkelig det burde vært mer av ja. Det har en så ufattelig effekt på språket at det burde vært et hovedtema i utdanningen.

Takk for intervjuet!